

Biblioteka
Kaleidoskop

Naslov originala
Bart Moeyaert
Het is de liefde die we niet begrijpen

Copyright © 1999 Bart Moeyaert
Original title *Het is de liefde die we niet begrijpen*
First published in 1999 by Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam

© 2021, za srpski jezik Odiseja

This book was published with the support of Flanders Literature
(fandersliterature.be).

 **FLANDERS
LITERATURE**

Creative
Europe
Culture

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Bart Mujart

Ljubav
je ta
koju ne
razumemo

S holandskog prevela
Jelica Novaković Lopušina

ODISEJA
Beograd, 2021.

Bordzekov kraj,
onako kako sam ja to
videla i doživela

U krivini se Bordzek navaljuje na mene kao klada. Glava mu klone napred i ja više nemam kud. Ne mogu da ga munem jer mi je ruka zaglavljena pod njegovom guzicom a rame mi je uklešteno između sedišta i njegove nadlaktice.

S desne strane mi sedi majka koja i sama traži mesta za svoje ruke i koja mi kaže „pomeri se malo, dete“, a između mojih nogu se Bordzekov pas po stoti put s mukom pridiže.

Unutra vlada opšte dahtanje. Uspevam da pokrenem lakat, ali u njemu nemam mnogo snage tako da ne osvajam mnogo prostora.

Tamo gde se Bordzeku košulja izvukla iz pantalo-
na, njegova gola koža mi se lepi za ruku. Volela bih da mogu kolenom munuti njegovog psa u njušku kako bi legao, namrtvo po mogućstvu, ali se ne usuđujem. Možda Bordzek spava otvorenih očiju.

Put krivuda kroz polja. Žito se žuti, a vazduh nad njim treperi. Prednji bočni prozori su otvoreni, ali kroz njih skoro i ne struji vazduh.

Leva ruka mog brata visi kroz prozor, a drugu opušteno drži na volanu. Čelo mu se presijava. Čak mu se i kapci znoje. Na onom delu lica koje vidim u retrovizoru nema nikakvog izraza. Danas je odsutan. U najboljem slučaju predstavlja deo volana. Ne najavljuje ništa, ne govori: „Ovde ćemo stati.“ Jednostavno gazi na kočnicu.

Bordzekov pas se premeće, sam Bordzek uz brundanje naleže na vrata, a majka se odupire tako što širi noge. Gornji deo mog tela leti napred i konačno dolazim do vazduha.

Automobil se zaustavlja u žitu. Motor se gasi, a onda se više ne čuje ništa, ni ptice niti auto-put koji mora da je tu negde blizu. Kroz otvoreni prozor žega navire kao vrela kaša.

Moj brat otvara vrata, okleva, jednom rukom se izvlači iz automobila i ječi dok ispravlja leđa. Ječi i njegovo sedište.

Neko vreme majka i ja gledamo Akselu u leđa. Pod pazusima, između lopatica, između guzova ocrtavaju mu se mrlje od znoja. On iskoračuje nekoliko koraka i s rukama na kukovima zastaje ispred kola.

Suvozačko sedište cvili. Eda izviruje. Čitavim putem nije izustila ni reč. Još uvek iz nje isijava ponos

što joj je dozvoljeno da sedi napred. Tom detetu je šest godina i umreće nemušto, pomišljam. Biće dobro ako budemo čuli kako ispušta dušu. Ona gleda u majku i u mene, kao da nas upoređuje, a onda opet tone u svoje sedište.

„Uskoro krećemo dalje“, kažem joj. Bacam pogled u stranu, na majku koja puhće i pućka usnama kao da su otečene.

Bordzekov pas nikako da se smiri sad kad smo stali. Cvili i mota nam se među nogama. Naginjem se preko majke i otvaram vrata. Pas je jedva dočekao da šmugne. U jednom skoku se našao napolju i nestao u klesju.

Majka odvrća pogled od mene ka nekoj tački u daljini, gužva maramicu u šaci, podiže svoju tešku nogu i izbacuje je napolje na tlo.

„Ako on kaže da je sve u redu“, kaže ona.

Za nju je to dovršena rečenica.

Stiskam usne. E, majko, pomišljam. Kad neko kaže da je sve u redu, to još ne znači da je zaista sve u redu. Neke majke su radije gluve i slepe.

Izvlači i drugu nogu pa izlazi. Usporeno obilazi oko automobila dok namešta pantalone i kroz rastegljivi materijal izvlači svoje velike gaće koje su joj se uvukle među guzove. Staje pokraj Aksela. Stoje rame uz rame, a po njihovim leđima zaključujem da ne govore ništa

jedno drugom. Volela bih da razgovaraju, toliko dugo već okolišaju. Međutim, ne pomeraju se, a insekti na polju zuje sve glasnije.

Hvata me neizdrž na zadnjem sedištu. Iskačem kao čupavac iz kutije i stajem pokraj kola. Sunce me tera da čkiljim.

Bordzekov pas ostavlja trag po polju. Tamo gde trčkara povija se klasje. U potrazi za kolima kreće na pogrešnu stranu.

Ja se malo savijam u kolenima i bacam pogled u unutrašnjost automobila. Bordzek spava. Priljubljena uz staklo, glava mu je iskrivljena, a usta širom otvorena. Njegova crna jakna, koju je položio preko kolena kad smo krenuli, sada mu leži izgužvana kraj nogu.

„Sine“, kaže majka odjednom. „Sine, bre.“

Podižem glavu kako bih mogla da vidim preko uzdignutog krova automobila i zastaje mi knedla u grlu. Moj brat se naslonio na majku. Rekla bih da plače. Ne proizvodi nikakav zvuk, kao ni majka. Položila mu je ruku na leđa.

Eda otvara vrata sa svoje strane. Najpre joj izviruje glava. Bleda je. Izvija se iz automobila kako to samo ona ume. Ona je svoja sopstvena senka.

Hvatam je za nadlakticu i privlačim k sebi zalupivši vrata koja su se isprečila između nas.

„Uskoro krećemo dalje“, kažem i uzimam je za toplu ruku. „Ali najpre ćemo nas dve malo da prošeta-
mo. Da pružimo noge.“

Majka dobacuje pogled preko ramena i žurno klima glavom u mom pravcu. Jeste, tako je. Jeste, pobrini se ti za to dete.

Podižem Edu i odmah između nas izbija jara. Njena ruka mi je oko vrelog vrata i ispod tople kose, njeno telašće priljubljeno je uz moje. Na nekim mestima skoro da se topim. Izdržavam do vrha blage uzbrdice, tamo gde put opet kreće nizbrdo. Tamo spuštam Edu protiv njene volje na zemlju i brišem znoj sa obrva. Zaklanjam oči šakom i gledam nalevo, u sunce. Dokle mi pogled doseže vidim žito. Gledam nadesno, u pravcu obližnjeg šumarka, a onda se osvrćem ka kolima. Namerno im ostajem okrenuta leđima, ali Eda to ne čini, ona ne želi da propusti ništa od onog što se dešava između majke i Aksela. I dalje su naslonjeni jedno na drugo.

„Hajde, hajdemo na onu stranu“, kažem Edi i povlačim je za haljinicu ka uskoj stazi koja vodi nadole, ka šumarku. Tamo ima zelenila i hladovine, a verovatno i svežine.

Eda pravi velike i male korake, gazi suve grudve zemlje, hvata me za ruku nakon nekoliko metara.

Gledam je.

„Još koji minut vožnje, valjda“, kažem. „A onda stižemo kod Boni.“

Ona podiže pogled i smeši se kao da joj je drago zbog mene.

Ne mogu da joj očitam s lica da li se i ona raduje.

Iza mojih leđa Aksel odjednom uzvikuje nekoliko nerazgovetnih reči. Prepadam se od boje njegovog glasa. Krv mi navire u glavu. Reči su zvučale blizu, ali je moj brat udaljeniji nego što sam mislila. Okrećem se i vidim kako Aksel grubo otvara vrata sa Bordzekove strane.

„Evo ti gospodina!“ – dere se ka majci.

Ono što nisam očekivala ipak se dešava. Bordzek ispada napolje kao vreća krompira. Licem treska postrance o zemlju, a njegovo glomazno telo sledi. Jednom rukom mlatara po vazduhu, ali nema ničeg za šta bi se uhvatio. Osećam bol u sopstvenim kostima i dlanom pritiskam usta kako bih prigušila krik.

„Joj“, kaže Eda.

Nehotice sam je valjda uštinula. Ona rukom trlja nadlakticu i gleda da joj možda nije ostala modrica.

Majka hoće kod Bordzeka, ali joj je moj brat prečio put. Zaustavlja je obema rukama. Moraće da se bije ako hoće da se probije do Bordzeka, međutim, njoj je baš stalo do njega. Opire se, za početak verbalno. Dovde mogu da je čujem kako psuje.

„Ostavi ga na miru“, sikće na Aksela. „Da si ga ostavio na miru!“

Bordzek je gadno pao. Drži se za lice i još se ne uspravlja. Verovatno nešto mumla na svom iskrivljenom engleskom ili ispravnom poljskom.

Dok psuje, majka sebi daje oduška rukama. Uvija se i od prstiju pravi kandže, ali Aksel odbija njene napade. Ruke su joj prekratke, ne uspeva da ga ogrebe. Tužno je gledati njene bezuspešne pokušaje da mu noktima potkači lice.

„Radiću sa svojim životom šta ja hoću“, uzvikuje ona opet nekoliko puta. Bes joj daje snagu. Skuplja ruke u pesnice i mlati njima unaokolo. Čini mi se da joj iz usta leti pljuvačka.

Akselu ruka načas okleva, ali onda je iznenada udara pravo u lice. Ona pada natraške, naleće na kola i uspeva da se uz pomoć lakata održi na nogama. Karoserija mora da je vrela, koža joj sigurno cvrči. Psuje, s mukom se uspravlja i u slepom besu kidiše na mog brata, kao da ramenom nasrće na vrata.

„Joj“, kaže Eda.

Bacam pogled nadole. Ovog puta nisam uštinula Edu, ne, ona baš kao i ja vidi kako Aksel treska o zemlju. Osećamo njegov bol. Ne razmišljam duže od sekunde. Hvatam Edu za rame, naglo je okrećem i guram ispred sebe.

„Znaš šta, idemo nas dve pešice“, kažem.

„Da“, na to će Eda.

„Da, da“, kažem ja.

Gurkam je, ne opire se, nikad se ne opire. Korača ivicom puta, pokraj žitnog polja, ne okleva ni trenutka. Mislim da je dosta videla. Zamalo da je uhvatim za kragnu kako bi me vodila jer ja ipak ne mogu da odolim: osvrćem se. Istežem vrat, skoro da gubim ravnotežu, hoću da mi automobil što duže ostane u vidnom polju.

Bordzek leži na zemlji, Aksel pokušava da se pridi-gne, a poslednje što vidim jeste majčina glava crvena od besa i ruka koju podiže kako bi što snažnije udarila Aksela. Ali onda mi žito zaklanja vidik.

Gledam preda se. Eda i ja prolazimo između dva zida od slame. Trava je srasla s obodom žitnog polja, žito se lepi za nebeski svod.

Pitam se da li se Bordzek u međuvremenu pridigao. Možda je u besu skočio na Aksela, a možda je na koljenima otpuzao do moje majke, ili njih troje pak pružaju ruke jedno drugom – žao im je, mnogo im je žao što su se tako poneli, pitaju se mogu li sada to da rasprave, mada ne verujem da će to uraditi, niko od nas nije mnogo vičan raspravljanju.

Odnekud dopire pesma ševe, čuje se i cvrčanje nekoliko cvrčaka, ali njihov zvuk je jedva čujan, nije gla-

sniji od cepanja hartije. Mnogo bučniji je iznenadni zvuk paljenja motora. S druge strane polja Bordzekov pas počinje uznemireno da laje.

„Aksele?“ – čujem majku kako uzvikuje.

Zaustavljam Edu. Zastajem i ja, kao da sam se sva pretvorila u uho. Zadržavam dah. Nešto je u vazduhu zanemelo kao i nas dve. Nešto kao da iščekuje rasplet. Nešto veliko poput balona, nešto što čeka da pukne. Treba onemogućiti dalje nadimanje.

U dnu žitnog polja naš automobil se pokreće. Isprva kao da prede, tako je to uvek. Očekujem da će ubrzati, naprotiv, koči. Zaustavlja se. Osećam kako mi pada vilica. Okrećem glavu u pravcu buke. U grlu mi zastaje dah.

Zvuk motora odjednom je suprotan onom od malopre. Ne prede krotko već urla.

„Aksele?“ – vrišti majka.

Čujem kako automobilu cvile gume dok juri unatraske. Ubrzava za tili čas. Buka narasta. U mislima vidim šta se dešava s one strane polja. Vidim auto kako juri u rikverc. Vidim Bordzeka kako leži na putu. Čujem svoj dah. Čujem sebe kako proizvodim slabšan zvuk, i kao da je upravo taj zvuk prevršio meru. Vazduh oko nas odjednom praska zajedno s majčinim urlikom i škripom kočnica. Urlik navire iz dubine, kao da je tamo dugo narastao. U glavi čujem tresak koji

nije tresak, ali liči na tresak, jer suviše tišine sledi nakon majčinog urlika i cike kočnica.

Okruženje kao da je implodiralo. Ševa je pala s neba.

Primećujem da držim šake na ustima. Usta su mi suva. Izgubila sam glas. Vidim da se Eda zagledala u mene, vidim da je prebledela oko nosa, vidim kako su joj se oklembesili uglovi usana, kako joj se usne napiju a ja nisam u stanju da kažem ni: „Bez brige.“

Podižem Edu i privijam je uza se. Glava joj klone preko mog ramena. Malopre smo se kuvale u tom položaju, a sad mi baš prija što smo priljubljene.

Moram da se vratim i vidim gde mi je brat. Da vidim šta mi radi majka. Da vidim da li je Bordzek završio pod kolima. Zamalo da se sapletem o sopstvena stopala, ali uspevam da održim ravnotežu i pihijastih nogu koračam ka šumarku. Namerno ne gledam prebrzo ka mestu gde slutim da se nalaze kola. Pripremam oči. Najpre im dozvoljavam da vide nebo, onda žito, potom put.

Da. Sad.

Eno moje majke. Stigla je do najviše tačke puta, tamo gde smo Eda i ja bile malopre. Stopala joj već nestaju a noge se smanjuju. Neuobičajeno žustro gazi. Mozak joj se verovatno topi, ali leđa su joj od kamena.

„Majko!“

Ne reaguje. Moj brat može da se dere koliko hoće. Danas se neće vratiti. Korača dalje na drugu stranu sveta.

„Vrati se!“

Aksel stoji između kola i druge strane sveta. Dlanove je odmakao od tela kao da su prljavi pa bi mogao da uprlja odeću. Gleda u ono što je preostalo od majke, u njen trup koji se kreće i postaje sve kraći. Okleva da je još jednom dozove, osvrće se ka kolima pa onda opet gleda pred sebe.

Pratila sam njegov pogled ka kolima. Već znam šta ću uskoro opet videti. Pritiskam Edinu glavu uza se tako da joj lice uranja u moju kosu, i onda gledam ka kolima.

Vrata su s obe strane otvorena. Prednje sedište je prazno, zadnje nije. Na njega se upravo svalio Bordzek. Noge mu ostaju napolju. U ruci drži šešir na koji polaže glavu. Nebo iznad njega je plavo, žito je svetlo-žuto, a njegova krv je veoma crvena. Iz daljine deluje kao da svuda krvari, ili možda to ja samo priželjkujem. I neka mu krvari glava, šešir, bela košulja. Maramicom briše lice. Ne pomaže. I maramica krvari.

Pogledom pratim Aksela. On se dao u trk, za majkom, a ona ga odvrća pokretom ruke jer je otišao predaleko. Pogledom sam mu za petama dok trči uz blagu uzbrdicu. Da mogu, gurala bih ga da brže stigne do majke i s njom istera stvari načistac. Nadam se

samo da će se vratiti. Nadam se samo da će se vratiti s majkom. Naravno da će se vratiti. Moj brat često kaže kako smo mu Eda i ja bitne. A i on je nama mnogo bitan, bez obzira na zvuke koje pravi noću.

Eda počinje da se opire. Hoće da vidi ono što ja vidim, ali je hvatam za potiljak i pritiskam uz sebe. Samo okrećem usta k njenom uvetu i šapućem joj da bude mirna.

„Nas dve nemamo pojma, Eda“, kažem. „Nas dve nemamo pojma. Sedam puta“, i slobodnim prstima joj lupam sedam packi po guzi. Sedam packi po guzi, sedam puta nas dve nemamo pojma, sve sedam puta jer to donosi sreću, tako se nas dve uvek igramo.

„Mama, gospodin Bordzek i Aksel malo su se posvađali“, kažem joj tiho. „Malo su se mnogo posvađali, ali uskoro će proći. Bolje nemoj da gledaš. Zar ne možeš malo da odspavaš?“

Eda diše. To je sve. Ponekad pomislim da je to dete zatvoreno u kutiji. Moramo se zadovoljiti mišlju da postoji, a inače ostaje zatvorena kao kutija sa sve mašnicom.

Svojim malim pesnicama odupire se o moj vrat i stenje iz dubine grla.

„Jeste“, kažem najtiše što mogu, kao da odgovaram na pitanje koje mi je postavila. „Jeste, uskoro nastavljam dalje, idemo kod Boni. Seka će se obradovati kad te vidi.“

Osećam kako mi se uz obraz izvijaju Edine usne. Smeši se. I ja se osmehujem.

„Veoma će se obradovati“, kažem u nadi da će Eda zadržati osmeh makar nekoliko minuta. Samo da neko vreme ne gleda, ili da zaspi, to nije nemoguće po ovakvoj žezi, samo da ne vidi Bordzekovo okrvavljeno lice, i majčin bes, ili Akselov bes. Samo još nekoliko kilometara do Boni, i onda će se sve srediti.

Izdahnem i iskoračujem iz hladovine šumarka.

Držim palčeve da se sve dobro završi i čvršće stiskam Edu u zagrljaj. Pri svakom koraku priželjkujem da se Aksel i majka odnekud pojave tamo gde je uzvisina puta.

Nigde ih ne vidim. Pogled mi klizi u susret suncu, nizbrdo pa opet uzbrdo ka sledećoj uzvisini, ali nigde ni traga od njih. Nemoguće da su bez mene i Ede otišli nazad do auto-puta. Da su ostavili Bordzeka. U redu, on je poslednji ušao u naš život, treba prvi i da ode, ali ne mogu nas da ostave na cedilu.

Gledam na drugu stranu, tamo kuda treba da idemo. Naš žuti auto stoji na najvrelijem suncu. Samo ti zatvori vrata, Bordzek, pomišljam. Pobrini se za sebe. Iskrvari.

Iz obližnjeg polja čuje se lavež. Tačno vidim kuda se kreće Bordzekov pas. Vrti se u krugovima, uvek nanovo u krugovima. Suviše je glup za pravolinijsko kretanje ka putu.